

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

D I P L O M S K O D E L O

**P R I B L I Ź E V A N J E B A N Č N I Š T V A
K E V R O P S K I U N I J I**

Ljubljana, december 2001

SAŠO SMOLE

KAZALO

Uvod	1
1. Razvoj ideje o Evropski uniji	3
1.1. Članstvo Slovenije v Evropski uniji	4
1.1.1. Stabilizacija slovenskega gospodarstva	5
1.2. Dokumenti o vključevanju Slovenije v Evropsko unijo	6
1.2.1. Bančništvo v dokumentu Strategija gospodarskega razvoja Slovenije: Približevanje Evropi – Rast, konkurenčnost in integriranje	7
1.2.2. Bančništvo v dokumentu Strategija Republike Slovenije za vključitev v Evropsko unijo	8
1.2.3. Bančništvo v dokumentu Strategija ekonomskih odnosov s tujino: Od pridruženega do polnopravnega članstva v Evropski uniji	9
2. Strategija vstopa slovenskega bančništva v Evropsko unijo	11
2.1. Slovenski bančni sektor danes	11
2.1.1. Skupne značilnosti slovenskih bank	12
2.2. Odpravljanje majhnosti in razpršenosti slovenskega bančnega sektorja	13
2.2.1. Odpravljanje razpršenosti	14
2.3. Druga faza preoblikovanja slovenskih bank	15
2.3.1. Izhodišča razvoja slovenskega bančništva	15
2.4. Oblikovanje nacionalne poslovne banke	17
2.4.1. Prednosti vseslovenske banke	17
2.5. Povezovanje slovenskega bančnega sektorja	18
2.5.1. Kriteriji povezovanja bank	18
2.5.2. Povezovanje posameznih bank	19
2.6. Terminski plan preoblikovanja bančnega sektorja	20
2.7. Tuji lastniki slovenskih bank	21
2.7.1. Tuje banke v Sloveniji	22
2.8. Upoštevanje in prilagajanje svetovnim težnjam v bančništvu	23
2.9. Prodiranje slovenskih bank v tujino	23
2.10. Notranja konsolidacija slovenskega bančnega sektorja in njegova liberalizacija navzven	24
3. Prilagoditve v slovenskem bančnem sistemu	25
3.1. Uvedba nove valute Euro v Sloveniji	25
3.2. Vključevanje Slovenije v Evropsko monetarno unijo	26
3.2.1. Postopek nastajanja Evropske monetarne unije	27
3.2.2. Argumenti za Evropsko monetarno unijo	27
3.2.3. Prednosti in slabosti vključevanja Slovenije v Evropsko monetarno unijo	28
3.2.4. Časovna razporeditev aktivnosti v Evropski monetarni uniji	29
3.3. Tečajna politika v Sloveniji - danes in v bodoče	30
3.4. Učinki ekonomske integracije na slovensko gospodarstvo	31
3.5. Smernice za slovensko bančništvo na prehodu	32
Sklep	34
Literatura	37
Viri	39

Uvod

Pol stoletno Evropsko povezovanje je odločilno vplivalo na razvoj kontinenta in njegove prebivalce. Splošno je sprejeto dejstvo, da je področje absolutne nacionalne suverenosti preteklost. Samo z združitvijo moči in prizadevanji za skupno prihodnost, lahko narodi Evrope še naprej uživajo gospodarski in socialni napredek in ohranijo svoj vpliv v svetu.

Spremenjene razmere poslovanja v Evropskem bančnem prostoru se bodo neposredno odrazile tudi v slovenskem bančnem sistemu, zato je pomembno, da tudi slovenske banke natančno spoznajo ključne dejavnike uspešnega poslovanja v novo nastajajočih razmerah združenega Evropskega trga.

V pričujočem delu bom skušal prikazati smotrnost slovenske usmeritve k Evropski uniji in čimprejšnji priključitvi skupini držav članic Evropske unije. To pa seveda pomeni, da se mora bančništvo kot eno najpomembnejših panog gospodarstva aktivno udeležiti približevalnih procesov.

Skušal bom nakazati tiste poteze, ki bi jih moral slovenski bančni sektor izvesti za uspešno pot približevanja in do vstopa v Evropsko zvezo. S tem mislim na prilagajanje obstoječih normativov tistim v Evropski zvezi, preoblikovanje majhnega in razpršenega slovenskega bančnega sektorja, zniževanje stroškov poslovanja, združevanje bank, nastopanje slovenske bančne skupine navzven in izvedbo ugodnih postopkov prodora tujih bančnih skupin na slovenski trg.

Podrobneje bom predstavil strategijo vstopa slovenskega bančništva v Evropsko unijo ter časovni raspored preoblikovanja bančnega sektorja in ukrepe, ki jih je slovenski bančni sektor od obdobja osamosvojitve do danes že sprejel in izvedel. Poleg tega bom navedel kriterije, ki jih za polnopravno članstvo ta veja slovenskega gospodarstva še mora doseči.

Prvo poglavje naloge bo namenjeno predstavitvi ideje o skupnosti držav, ki so se v toku zgodovine izoblikovale na območju današnje Evrope. Hitre spremembe v zadnjem desetletju, razpadanje in oblikovanje držav in njihovo povezovanje v enovitejšo celoto je brez dvoma uresničitev teženj narodov, ki bivajo na tem prostoru.

Kljub nekaterim očitkom o predvsem političnem in manj ekonomskem interesu takšnega povezovanja sem mnenja, da je za razdrobljene in majhne ekonomije možnost iskanja in uveljavljanja svojega mesta v povezavah novo nastajajoče združbe dejansko možnost, da poiščejo možne načine dopolnjevanja z ostalimi članicami in tako jasneje uveljavi svojo voljo v prostoru, na katerem se nahajajo. To pa je tudi rdeča nit, ki jo bom vlekel čez nalogo.

V drugem poglavju naloge bom natančneje predstavil Strategije slovenskega bančništva pri vstopu v Evropsko zvezo. Brez dvoma je bančništvo zaradi svoje vpetosti v gospodarstvo in mednarodne tokove financ, kapitala in blaga ena najpomembnejših panog domala vsakega svetovnega gospodarstva(Dimovski, 1999).

Slovensko bančništvo pa ima po prenehanju planskega gospodarstva kot zapuščina države, iz katere smo v procesu osamosvajanja izstopili dodaten pomen, saj predstavlja edini pravi regulator zbivanja na slovenskem narodnogospodarskem področju. Zato je smotrno procese vstopanja v novo nastajajoče zveze izpeljati s poudarkom na ohranjanju v tem kratkem obdobju nastale slovenske samostojnosti in suverenosti ter zagotavljanju kar najboljše možnosti za nadaljnji razvoj Slovenije kot suverenega dela Evropske integracije.

V tretjem poglavju bom skušal prikazati največje prekretnice pri nastajanju Evropske unije, predvsem tiste, ki so bolj ali manj enotne za vse države članice in tiste države, ki si članice še prizadevajo postati. Tako morajo vse države izpeljati nujne prilagoditve na novonastalo valutno območje in uvedbo ter uporabo nove valute Evro.

Za Slovenijo bodo morda v tem primeru dragocene izkušnje, ki si jih je pridobila v procesu osamosvajanja in takrat nujno menjavo valute ter uvedbo slovenskega tolarja, ki se bo neizbežno moral umakniti evru. Poleg tega je potrebna sprememba valutnega tečaja, zato bom v tem delu diplomskega dela predstavil nekaj napotkov, kako to z vidika približevanju Evropski monetarni uniji čim učinkoviteje izvesti.

V zaključku bom strnil osnovno misel naloge in skušal utemeljiti, da je vstop v Evropsko unijo za državo in ekonomijo Slovenije pomemben, ker bo na ta način lahko uspešneje uveljavljala svoje interese v širši ekonomski sferi tako v Evropskem kot v svetovnem merilu. V tem delu bom tudi predstavil lastne poglede v zvezi z obravnavano tematiko.

1. Razvoj ideje o Evropski uniji

Prvi kamen v graditvi Evropske skupnosti je bil položen leta 1951 z ustanovitvijo Evropske skupnosti za premog in jeklo. Pravi temelj Evropske integracije pa pomeni ustanovitev Evropske gospodarske skupnosti leta 1957 (Strategija Republike Slovenije za vključitev v Evropsko Unijo: ekonomski in socialni del. 1998, str. 6)¹.

Današnja Evropska unija je napredna oblika povezovanja držav, njene pristojnosti segajo na področje gospodarstva, industrije, državljskih pravic in zunanje politike. Pariška pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo (1951), rimski pogodbi o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti (EGS) in Evropske skupnosti za jedrsko energijo (EURATOM) iz leta 1957, Enotni Evropski akt (1986) in maastrichtska pogodba o Evropski uniji (1992) so ustavna podlaga za Unijo.

Tej dokumenti zavezujejo države članice trdneje kot katerikoli sporazum med suverenimi državami. Evropska skupnost (unija) sprejema zakonodajo, ki se neposredno uporablja v državah članicah in oblikuje posebne pravice, na katere se lahko sklicujejo njeni državljani.

Drugi je proces širitve Evropske unije proti vzhodu. Evropska unija je julija leta 1993 v Kopenhavnu sklenila, da bo omogočila pristop tistim državam srednje in vzhodne Evrope, ki bodo to želele in ki bodo sposobne izpolnjevati obveznosti članstva ter vse potrebne politične in ekonomske pogoje.

Evropska unija je določila pogoje za članstvo. Med njimi so doseganje ustrezne stabilnosti institucionalnega sistema v državi kandidatki za članstvo, kar vključuje zagotavljanje demokracije, pravne države, človekovih pravic ter spoštovanja in zaščite manjšin; obstoj učinkovitega tržnega gospodarstva, kakor tudi sposobnost soočanja s pritiski konkurence in tržnimi silami znotraj unije ter sposobnost prevzeti obveznosti članstva, kakor tudi privrženost ciljem politične, ekonomske in monetarne unije.

Načrtovana prihodnja širitev Evropske unije je kompleksen proces, ne le zaradi doslej največjega števila kandidat, temveč tudi zaradi izjemno obsežnih priprav. Kandidatke so države v tranziciji, katerih družbeni in gospodarski ustroj sta bila v veliki meri različna od tistega, ki ga je razvijala Evropska unija (SRSVEU, 1998, str. 7).

¹ V nadaljevanju bom pričujoči dokument označil s kratico SRSVEU.

1.1. Članstvo Slovenije v Evropski uniji

S podpisom Evropskega sporazuma z Evropsko unijo in prizadevanji za polnopravno članstvo v tej organizaciji je Slovenija opredelila cilje svojega bodočega gospodarskega in socialnega razvoja (SRSVEU, 1998, str. 19). Ker bo uvedba tega cilja odločilno posegla v prihodnost prebivalcev Slovenije, so bile za vstop v Evropsko unijo že izvedene obsežne priprave.

Zahtev za članstvo je več. Med pglavitne sodi zahteva, da je kandidatka dosegla stabilnost institucij, ki zagotavljajo demokracijo, pravno državo, zaščito človekovih pravic in spoštovanje in zaščito narodnostnih manjšin.

Izredno pomemben je obstoj delujoče tržne ekonomije in sposobnost soočanja s konkurenčnim pritiskom in tržnimi silami znotraj Evropske unije ter sposobnost prevzema obveznosti, ki izhajajo iz članstva, vključno s prizadevanji za doseganje ciljev politične, ekonomske in monetarne unije.

Zagotavljanje izpolnjevanja zahtevanih pogojev je mogoče le preko istočasnega razvoja tržne ekonomije in pripadajočih institucij ter ustanov. Potrebno je prilagajanje svojih administrativnih struktur skupnim smernicam držav unije ter vzpostavljanje stabilnega ekonomskega in monetarnega okolja.

Poleg tega je Evropska komisija leta 1995 izdala Belo knjigo, ki določa zakonodajo, ki jo bodo morale kandidatke uveljaviti in prenesti v svojo lastno zakonodajo, da bodo uveljavile t.i. *acquis communautaire*². Bela knjiga tudi opozarja na tiste elemente, ki bodo bistveni za uveljavitev notranjega trga Evropske unije in jih je zato potrebno obravnavati prednostno (SRSVEU, 1998, str. 23).

Učinki v sektorju finančnih storitev zahtevajo posebno pozornost. *Opravljanje finančnih storitev* zaupnega značaja zahteva trden sistem nadzornih organov in predpisov o obvladovanju tveganj. V primeru preko-mejnega opravljanja storitev ima posebno mesto tesno sodelovanje med nadzornimi organi.

² Štiri temeljne svobode kot bistvo integracijskega procesa in nastanka notranjega trga Evropske unije brez meja zagotavljajo prost pretok blaga, oseb, storitev in kapitala (formalno so to obveznosti iz naslova članstva v zvezi držav Evropske unije).

Pravica do ustanavljanja je tesno povezana s svobodo prostega gibanja kapitala, ki je potreben za ta namen. *Evropski sporazum uvaja načelo prostega pretoka kapitala med Slovenijo in Evropsko unijo*. To načelo se uveljavlja v prehodnem obdobju postopno od trenutka, ko stopi v veljavo Evropski sporazum in sicer se nanaša na neposredne investicije podjetij, ki že obstajajo v Sloveniji, in na podružnice podjetij (in podjetniške posameznike) iz Evropske unije.

Po drugi strani pa se je proces liberalizacije kapitalskih tokov, še posebno vhodnih portfolio investicij v Slovenijo, upočasnil zaradi spremenljive, nestanovitne narave teh tokov, ki na majhnem slovenskem monetarnem področju zmanjšuje monetarno stabilnost. Z zaključkom množične privatizacije, sprejemom Zakona o prevzemih in Zakona o deviznem poslovanju pa je tujim neposrednim investitorjem v celoti zagotovljen tako imenovani nacionalni tretma³.

V skladu z Evropskim sporazumom bodo prav tako ukinjeni obvezni brezobrestni pologi za tuja finančna posojila. Problem tujih portfolio investicij ostaja nerešen zaradi majhnega monetarnega področja v Sloveniji. Evropski sporazum predvideva ukinitvev omejitev na portfolio investicije v štirih letih po sprejetju Evropskega sporazuma.

Da bi Slovenija izpolnila pogoje za uspešno vključevanje na ekonomskem in socialnem področju (doseganje trajne rasti v pogojih enotnega trga in sprejem *acquis communautaire*) mora uspešno dokončati reforme v smislu ekonomske stabilizacije in ekonomske tranzicije. Nujna je ureditev lastninskih pravic in izvedba strukturnih reform, potrebnih za delovanje tržne ekonomije, obenem pa je potrebno sprejeti pravila in predpise za doseg zahtevane stopnje kompatibilnosti z gospodarstvi ostalih udeleženk na notranjem trgu, to je s članicami Evropske unije.

1.1.1. Stabilizacija slovenskega gospodarstva

Osnovni predpogoj za doseganje zastavljenih ciljev je gospodarska stabilizacija, ki je v Sloveniji že skoraj dosežena. Inflacija se je znižala na enoštevlično raven, javnofinančni in plačilnobilančni račun sta praktično uravnotežena.

Za nadaljnje zniževanje inflacije in ohranjanje fiskalnega ravnovesja pa ne bo zadostovala le gospodarska stabilizacija, temveč bo potrebno tudi globlje gospodarsko preoblikovanje. Glavna

³ Zato se vsakega posameznega tujega vlagatelja v privatizirajoča se državna podjetja obravnava posamično in skladno s širšimi nacionalnimi interesi, da bi se zagotovilo obojestransko ugodnejše poslovanje.

ovira za znižanje preostale inflacije je nezadostna konkurenca v podjetniškem in finančnem sektorju in iz tega izhajajoči togi cenovni mehanizmi.

Nadaljevanje preoblikovanja podjetniškega in finančnega sektorja pa je prav to, kar gospodarska tranzicija dejansko pomeni (SRSVEU, 1998, str. 25). Čeprav je bil dosežen že precejšen napredek na tem področju, pa prav nadaljnje preoblikovanje ostaja glavna skrb. Proces formalnega lastninskega preoblikovanja je zaključen, večina podjetij je že prestrukturiranih in sanacija bank je končana.

Tako so izpolnjeni osnovni pogoji za oblikovanje tržnega gospodarstva, ki se bo srednjeročno lahko kosalo s pritiski enotnega trga. Ti pogoji pa so bili izpostavljeni tudi v dokumentu Agenda 2000 in Mnenju Evropske komisije o prošnji Slovenije za Članstvo v Evropski uniji. Vendar pa še ni dokončno izpolnjen temeljni predpogoj za ohranjanje tržnega gospodarstva, to pa je *dobičkonosen podjetniški sektor*.

1.2. Dokumenti o vključevanju Slovenije v Evropsko unijo

Čeprav proces še traja, so bili že sprejeti trije dokumenti, ki so temelj strategije vključevanja Slovenije v Evropsko unijo na gospodarskem in socialnem področju: Strategija gospodarskega razvoja Slovenije (SGRS): Približevanje Evropi – Rast, konkurenčnost in integriranje (1995), Strategija ekonomskih odnosov s tujino (SEOT): Od pridruženega do polnopravnega članstva v Evropski uniji (1996) in Strategija republike Slovenije za vključitev v Evropsko unijo (SRSVEU) iz leta 1998. To so izhodišča ekonomskega približevanja Slovenije Evropski uniji⁴.

Iz navedenih dokumentov, ki se ukvarjajo s podajanjem celovite strategije preoblikovanja slovenskega gospodarstva lahko izluščimo nekatere delne poglede na banke in bančništvo in govorimo o strategijah slovenskega bančništva pri vstopu v Evropsko unijo.

⁴ Posodobitve strategije gospodarskega razvoja Slovenije lahko najdemo v dokumentu Slovenija v Evropski uniji (Predlog SGRS marec 2001) in v Razvojnem scenariju-makroekonomski, javnofinančni in investicijski scenarij (Predlog SGRS marec 2001).

1.2.1. Bančništvo v dokumentu Strategija gospodarskega razvoja Slovenije: Približevanje Evropi – Rast, konkurenčnost in integriranje

V tem dokumentu celovitega pogleda na banke sicer ne najdemo, je pa v njem bančni sistem nekajkrat omenjen. Vprašanje, na katerega skuša odgovoriti v prvem pogledu na slovensko bančništvo je, kakšno tržno gospodarstvo želi Slovenija imeti.

Kot končni cilj predlaga sistem prevladujoče privatne lastnine in upravljanja podjetij, ki temelji na vzdrževanju trajnih odnosov sodelovanja med zaposlenimi, poslovodstvom in lastniki, z določeno vlogo bank in drugih finančnih organizacij, podobno kot v germanskem sistemu (SGRS, 1995, str. 62). V razdobju preobrazbe in velikih strukturnih sprememb pa velja odnose urediti bolj prožno, na pogodbeni osnovi in z upoštevanjem dejstva, da so interesi različnih skupin medsebojno konkurenčni in s poudarjeno vlogo trga kapitala, podobno kot v anglo-ameriškem sistemu.

Šele kasneje pa bi veljalo te odnose na osnovi lastne slovenske izkušnje podrobneje institucionalizirati. S prakso nekoordiniranega in kritičnega prepisovanja zakonodaj držav, ki imajo različne sisteme upravljanja podjetij in dolgo tradicijo tržnega gospodarstva pa naj bi prenehali.

Struktura bančnega sistema, ki ostaja determinirana s sanacijo, se relativno hitro spreminja (SGRS, 1995, str. 67). Pri tem pa si nekaj bank deli velik del bančnega trga. Zanj je značilna velika privlačnost vezanih vlog v primerjavi z upoglednimi na eni in z lastniškim kapitalom na drugi strani ter nizek delež finančnega premoženja v celotnem premoženju.

Da bi banke dobile dovolj depozitov za večanje bilančne vsote, si konkurirajo predvsem z obrestnimi merami za bančne vloge, stroške za pridobitev depozitov pa prenašajo z visokimi obrestnimi merami na kreditojemalce. Bančna marža je višja tudi zato, ker so mnoge banke majhne, ker sta približno dve tretjini aktive nizko donosni (obvezna rezerva, državni vrednostni papirji, devizni minimum). Samo na ta način lahko ostaja v banke vloženi kapital, ki ga je vse več tudi zaradi zahtev po povečanem ustanovitvenem kapitalu, vsaj povprečno dobičkonosen.

V takih nenormalnih razmerah je pri oblikovanju pasivnih obrestnih mer potrebno zmanjšati gibljivost bančnih deponentov med različnimi vrstami vezanih depozitov na kratek rok (devizni

in tolarski), vse dokler banke nimajo približno enake gibljivosti pri izbiri oblik kreditiranja (SGRS, 1995, str. 68). Odprava neustreznega položaja bank bi vsaj delno prispevala k ureditvi konkurence na finančnem trgu.

Pričakuje se, da bodo banke opravljale do neke mere v prihajajočem obdobju tudi nalogo upravljanja podjetij. Vsa prihajajoča tuja konkurenca bo v slovenskem bančnem sektorju omejevana.

1.2.2. Bančništvo v dokumentu Strategija Republike Slovenije za vključitev v Evropsko unijo

Ta dokument vlade Republike Slovenije umešča nadaljevanje oziroma dokončanje reforme finančnega sistema med šest sestavin, katere opredeljuje kot ključne reforme. Okvir strategije so institucionalne prilagoditve in prilagoditve regulative za dokončanje tranzicije in pripravo na udeležbo na notranjem trgu Evropske unije.

Strategija je program reform ekonomske in socialne politike, ki jih je potrebno oblikovati in izvesti v naslednjem srednjeročnem obdobju. Z izvedbo te strategije Slovenija ne bo le dokončala prehoda v tržno gospodarstvo, temveč bo tudi izpolnjevala formalne in vsebinske zahteve za vključitev v Evropsko unijo.

Strategija ne ocenjuje prednosti in pomanjkljivosti slovenskega članstva v tej organizaciji, temveč izhaja iz dejstva, da je država o tem že sprejela odločitev, da postane članica Evropske unije. Časovni razpored ukrepov politike je bil oblikovan pod predpostavko, da se bo Slovenija polnopravno vključila v Evropsko unijo leta 2002. Ta cilj bo možno doseči le z izredno intenzivnim izvajanjem strukturnih reform.

Reformo finančnega sistema sestavljajo (SRSVEU, 1998, str. 24) harmonizacija osnovne zakonodaje sektorja z načeli Evropske unije ter razvoj in izboljšanje zakonodajno regulativnega okvira. Vključena je tudi privatizacija Nove ljubljanske banke in Nove komercialne banke Maribor, odprava medbančnega dogovora o najvišjih pasivnih obrestnih merah in tolarskih plogih za tuja posojila, uvedba novega plačilnega sistema ter dokončanje lastniškega preoblikovanja zavarovalnic⁵.

⁵ Čeprav je naloga osredotočena na bančništvo pa je zaradi specifičnosti slovenskega finančnega sektorja medsebojna povezanost sicer do neke mere izključujočih-konkurenčnih dejavnikov kot so bančništvo,

Sanacija in privatizacija zavarovalnic ter razširitev in poglobitev kapitalskega trga kot podlaga za odpiranje trga podružnicam tujih bank zaokrožuje ključne dejavnike uspešne izvedbe reforme finančnega sistema.

Strategija govori tudi o prehodu na tržno gospodarstvo v Sloveniji, ki bo zahteval drastično spremembo vloge finančnega sektorja. Ključni izziv na tem področju je premagati dediščino preteklosti in hkratno oblikovanje in razvoj učinkovitega sistema finančnih trgov in institucij.

Prestrukturiranje finančnega sektorja je za Slovenijo strateško izredno pomembno, saj brez aktivnega mehanizma finančnega trga slovensko gospodarstvo, ki je opustilo planiranje, nima nobenega drugega alternativnega alokacijskega mehanizma. Poleg tega je s posredovanjem finančnih institucij možno usmerjati sredstva neposredno v podjetja in na splošno v realni sektor.

Reforma finančnega sektorja bo tako izvedena (Borak, 1998, str. 69) z ukrepi liberalizacije, kar zajema sprostitev vstopa tujcem na domači trg in privatizacija državnih bank. Z makroekonomskimi ukrepi bo izvedena deregulacija obrestnih mer in omejitev kapitalskih pretokov. Ureditev ustreznega državnega nadzora z uskladitvijo s predpisi Evropske zveze pa bo možna z zakonodajnimi (sistemskimi) ukrepi.

1.2.3. Bančništvo v dokumentu Strategija ekonomskih odnosov s tujino: Od pridruženega do polnopravnega članstva v Evropski uniji

Strategija ekonomskih odnosov s tujino ugotavlja, da ima obseg finančnih storitev Slovenije v Evropskem merilu obrobni pomen. Se pa v Evropskem prostoru vrši priključevanje posameznih nacionalnih finančnih trgov, ki teče vzporedno s procesi deregulacije. Evropske smernice pomenijo zakonsko podlago za nadaljnje poglobljanje enotnega trga na podlagi enega dovoljenja, kar pomeni, da finančna služba, ki pridobi dovoljenje v eni državi, lahko deluje v vseh državah Evropske unije.

Uveljavljata se načelo domače države (to pomeni, da nadzor nad finančno družbo vrši država, v kateri je registriran sedež vodilne združbe) in načelo vzajemnega priznavanja domačih predpisov (za finančno združbo, ki ima sedež v drugi državi in ne v državi, v kateri deluje,

zavarovalništvo in trg vrednostnih papirjev, omemba potrebnih ukrepov na ostalih področjih neločljivo povezana z uspešnim izvajanjem prilagoditev samega slovenskega bančnega sektorja.

veljajo predpisi o varnem poslovanju njene matične države). Ta načela imajo namen povečevati konkurenco med ponudniki finančnih storitev, spodbujanje ekonomije obsega ter združitvenih procesov med posredniki.

V enotnem Evropskem prostoru bodo banke, finančne združbe in zavarovalnice zasledovale strategijo finančnega univerzalizma oziroma ponujanja celote finančnih storitev, po tej strategiji bodo finančni konglomerati obvladovali trge s pomočjo holdinške organiziranosti. Druga je strategija internacionalizacije in globalizacije z neposrednimi naložbami v tujini, oblikovanjem strateških zvez med enako močnimi združbami ter sklepanjem sporazumov o sodelovanju.

Neizbežna pa je strategija notranje konsolidacije združb in uvajanja inovacij, predvsem na področjih elektronskega bančništva in novih finančnih produktov. Pričakovati je tudi posebne izhodne strategije, pri katerih bodo vodilne zahodne finančne združbe poskušale čim večji del bremen, povezanih s tržnimi tveganji, prevaliti na subjekte iz tranzicijskih držav.

Ugotovljeno je, da strategija odpiranja finančnih storitev v Sloveniji nima močnih zagovornikov (SEOT, 1996, str. 67), zato bo potrebno prehodno obdobje, predvideno z asociacijskim sporazumom, izrabiti za zaključitev finančnega prestrukturiranja bank in zavarovalnic in opustitev prisilne strategije notranje konsolidacije in dovoljevanje oblikovanja domačih strateških povezav. V bančni ureditvi je potrebno omogočiti univerzalizem in uravnovesiti pravila igre glede kapitalske ustreznosti ponudnikov in nadzornih standardov z enotnim nadzornim telesom.

V času po izteku prehodnega obdobja bo treba uveljaviti nacionalno obravnavo tujih ponudnikov in njeno vgraditev v zakone o bankah, zavarovalnicah, investicijskih družbah in v zakone o trgu vrednostnih papirjev. Na področju zavarovalništva bo potrebno dosledno ločiti življenjska in socialna zavarovanja od drugih zavarovanj.

Iz ocene, da bo liberalizacija finančnih storitev imela asimetrične učinke ter da bodo bremena prilagajanja asimetrično porazdeljena, določa strategija usmeritev, da je treba prehodno obdobje izkoristiti za sklepanje strateških zvez med domačimi in tujimi združbami. Asimetričnost se bo pokazala tudi v tem, da se ponudba slovenskih konkurentov na notranjem Evropskem trgu ne bo povečala, povečala pa se bo ponudba ponudnikov iz drugih držav.

2. Strategija vstopa slovenskega bančništva v Evropsko unijo

Slovenija za zdaj uživa svojo polno monetarno suverenost z lastno valuto, lastno centralno banko, avtonomno denarno in deviznotečajno politiko. Pri tem je razvila svojstven denarni in deviznotečajni sistem, ki v nekaterih svojih značilnostih (sistem drsečega deviznega tečaja, kapitalne omejitve) odstopa od zahtev, ki jih bo prinesla monetarna integracija.

Polna monetarna suverenost za zdaj ni omejena niti s sodelovanjem z mednarodnimi finančnimi institucijami tipa mednarodni denarni sklad (IMF), kjer gre bolj za usklajevanje, dogovarjanje in posvetovanje. Prav tako Slovenije k monetarni integraciji ne zavezuje niti članstvo v srednje evropskem sporazumu za prosto trgovino (CEFTA), ker ta nima razvitih svojih mehanizmov monetarne združitve.

Možnosti in obveznosti vključevanja v procese Evropske monetarne integracije izhajajo iz **polnopravnega članstva** v Evropski uniji. Države članice Evropske unije se zdaj praviloma vključujejo v Evropsko monetarno skupnost in se bodo kasneje v Evropsko monetarno unijo, vendar je vsaj doslej veljalo, da vključevanje v monetarno integracijo ni nujno takoj in za vse članice.

Vzporedno s postopki vstopanja v Evropsko monetarno in politično unijo bo slovenski bančni sektor vršil svoje preoblikovanje v smislu odpravljanja razpršenosti in povezovanja v močnejšo in enotnejšo bančno skupino. Pri tem bo upošteval svetovne težnje v bančništvu in poizkušal uspešno prodreti v tujino.

2.1. Slovenski bančni sektor danes

Z monetarno osamosvojitvijo je Slovenija dosegla popolno monetarno suverenost, ki temelji na lastni nacionalni valuti, lastni centralni banki, lastnim tečajnim sistemu in neodvisni denarni politiki (Lavrač, 1995, str. 31-37). V primerjavi z bančnimi sektorji drugih držav je slovenski bančni sektor majhen, šibak, plitev, hkrati pa zelo razpršen.

Po formalnem zaključku sanacije oziroma zdravljenja slovenskih bank kot prve faze njihovega preoblikovanja se začne njena druga faza. Ta obsega ponovno povezovanje in jačanje bank s ciljem povečanja njihove konkurenčne sposobnosti preko privatizacije in institucionalnega kapitalskega povezovanja.

Pri nudenju svojih storitev podjetniškemu sektorju večina bank še naprej omejuje svojo dejavnost na klasične bančne storitve, bolj izpopolnjeni proizvodi in storitve, kot je na primer investicijsko bančništvo, pa so šele na začetni stopnji razvoja. Celo tuje banke, ki so v sistem vstopile v zadnjih letih, niso prav veliko prispevale k uvajanju novih finančnih proizvodov za potencialne posojilojemalce.

Približevanje k Evropski uniji oziroma izpolnjevanje obljub iz Asociacijskega sporazuma zahteva odpiranje bančnega sektorja konkurenci iz tujine, ki sili v konsolidacijo slovenskih bank na temelju ekonomije obsega in poslovnega predmeta. Banke naj bi v času večjih institucionalnih sprememb poslovale normalno in finančno uspešno, zato je potrebna usklajenost med institucionalnimi premiki in tekočim poslovanjem bank.

V bodočem sistemu bo konkurenčni boj potekal med domačimi in v veliko manjši meri med domačimi in tujimi bankami (SGRS, 1995, str. 101). Domače banke ne obvladajo poslovanja na spreminjajočih se tujih denarnih in finančnih trgih. Globalizacija (širjenje v svet) financ tako poteka brez njihovega sodelovanja.

2.1.1. Skupne značilnosti slovenskih bank

Slovenske banke so ali pretežno regionalnega značaja (s sedežem v regiji in skoraj monopolno pokrivanje regije z mrežo, z neto zbiralci prihrankov in manjšimi kreditni projekti ter imajo manj mednarodnih stikov in manj povezav z državnimi projekti) ali centralnega značaja (s sedežem v prestolnici države s premajhna mrežo in še to največ le okrog centra, manj po regijah ter z neto kreditodajalci, ki sodelujejo v vsedravnih investicijskih projektih in imajo razvite poslovne odnose s tujino).

Med njimi so velike razlike v profilu, klienteli in strategiji. Obe skupini bank sta po številu približno enako veliki, pa tudi po tržnem deležu ni prevlade bank centra oziroma tistih s sedežem v Ljubljani.

Domače banke nimajo nikakršnih pomembnih konkurenčnih prednosti pred bankami razvitih držav. Le posredno bo postopoma prišlo do nekaterih strukturnih sprememb v slovenskem bančnem sektorju, ki bodo posledica umikanja nekaterih bank iz podjetniškega sektorja in nastajanja drugih, novih finančnih in nebančnih finančnih posrednikov. V odnosih s podjetji se bodo banke usmerjale v zagotavljanje tako imenovanega 'venture' ali špekulacijskega kapitala, v

odnosih s prebivalstvom pa bodo morale razviti ponudbo storitev, ki bo zadoščala čedalje večjim zahtevam potrošnikov, staranju prebivalstva in spremembam v njegovih navadah.

Banka Slovenije je sedaj, v drugi fazi preoblikovanja bančnega sektorja, za združevanje, vendar pri tem njena vnaprej zamišljena vizija bodočega slovenskega bančnega sektorja ni jasno razvidna. Kot regulator bi morala skrbeti za mehke institucionalne spremembe bank brez negativnih posledic za monetarno politiko, hkrati pa biti v oblikovanju kriterijev transparentna.

2.2. Odpravljanje majhnosti in razpršenosti slovenskega bančnega sektorja

V sodobnem gospodarstvu trg najbolje določi optimalno velikost in strukturo posameznega sektorja, tudi bančnega. Ob upoštevanju, da je optimalni absolutni obseg banke za doseganje minimalnih povprečnih skupnih stroškov in maksimalne sinergije informacijskega kapitala in moči v mednarodni konkurenci na domačem in tujih trgih za vse banke enak in trenutno na absolutni ravni okrog 10 milijard ameriških dolarjev bilančne vsote, je mogoče zaključiti, da morajo imeti manjše države po številu ljudi in po produktu na prebivalca večjo koncentracijo v tržnih deležih bank.

Z rastjo deleža fiksnih stroškov (predvsem izjemno drage informacijske tehnologije in tudi drugih) se tudi optimalni obseg aktive povečuje. Vse, kar se dosega preko tega z združevanji, vsaj iz vidika ekonomije obsega, trenutno še ni potrebno in je torej povezovanje iz drugih razlogov.

Tabela 1 (na naslednji strani) skuša prikazati majhnost celotnega slovenskega bančnega sektorja in še bolj majhnost največje slovenske banke v primerjavi z nekaterimi poznanimi bankami drugih držav. Iz predzadnje kolone v tabeli je razvidno, da predstavlja bilančna vsota celotnega slovenskega bančnega sektorja, na primer, le 2 odstotka bilančne vsote Deutsche Bank, 4 odstotke BNP oziroma Barclays ali 8 odstotkov BA-CA, Banco Intesa oziroma Santander.

Primerjave z Novo ljubljansko banko (konsolidirano v 1998) pokažejo še večjo nemoč v mednarodni konkurenci, saj je potrebno zgornje primerjave za primerjavo z bančno skupino Nove ljubljanske banke pomnožiti še s 3 ! Tako je nemška banka Deutsche Bank 130-krat večja, britanska banka BNP oziroma Barclays je 75-krat večji in avstrijska banka BA-CA še vedno 38-krat večja od Nove ljubljanske banke.

Med bankami manjših in manj razvitih članic Evropske unije je irska banka AIB štirikrat večja kot slovenski bančni sektor skupaj, največji grška in portugalska banka sta trikrat večji. Češka banka Komerčni Bank je enaka celotnemu slovenskemu bančnemu sektorju, največja poljska banka pa je večja od njega.

Tabela 1: Primerjava velikosti bank Slovenije in drugih držav v milijonih ameriških dolarjev

Banka	Država	Bilančna vsota	Dobiček	Delež*	Večkratnik**
31.12.1997					
BA-CA	Avstrija	184.936	846	8%	2.4
Komerčni Bank	Češka	14.814	16	102%	128.1
BNP	Francija	339.819	996	4%	2.0
Deutsche Bank	Nemčija	610.194	792	2%	2.6
Bayerische VB	Nemčija	250.653	472	6%	4.3
National Bank	Grčija	46.581	160	32%	12.7
Barclays PLC	Anglija	365.128	2220	4%	0.9
Caixa Geral	Portugalska	45.047	577	33%	3.5
31.12.1998					
Den Danske BG	Danska	92.826	619	16%	3.3
AIB	Irska	62.924	761	24%	2.7
Rabobank	Nizozemska	291.353	1092	5%	1.9
Bank Pekao SA	Poljska	15.582	149	97%	13.7
Banca Intesa	Italija	179.258	684	8%	3.0
Banco Santander	Španija	180.907	997	8%	2.0
NLB (konsolidirano)		5.298	28		
Slovenski bančni sektor (SBS)		15.050	132		

Legenda:

*Delež = delež bilančne vsote slovenskega bančnega sektorja v bilančni vsoti banke

**Večkratnik = večkratnik letnega dobička banke, potreben za nakup vseh slovenskih bank

Vir: Bankstat, interni materiali Nove ljubljanske banke, 2001.

2.2.1. Odpravljanje razpršenosti

Povečanje bilančne vsote največje slovenske banke oziroma bančne skupine vsaj za 50 odstotkov bi jo pripeljalo v bližino primerljivih velikosti (glede na bruto domači proizvod in število ljudi) z omenjenimi manj razvitimi članicami Evropske unije (Štiblar, 1999a, str. 31). Za dosego finančnega optimuma pa bi bilo potrebno dvainpol-kratno povečanje bilančne vsote Nove ljubljanske banke.

Obenem pa so nujni procesi združevanja in povezovanja posameznih bank v večje bančne skupine po načelu močna regionalna banka z manj močno banko centra oziroma močna banka centra z manj močnimi regionalnimi bankami. Tako se zagotovi v končni skupni slovenski banki skupna politična kontrola s strani vseh bank.

Iz tabele 2 (na naslednji strani) je razvidno, da je število bank v Sloveniji še preveliko, hkrati pa so po tržnih deležih zelo razpršene. Po zaključku sanacije se ta razpršenost še povečuje.

2.3. Druga faza preoblikovanja slovenskih bank

Po formalnem zaključku sanacije slovenskih bank kot prve faze njihovega restrukturiranja se preoblikovanje s ciljem povečanja njihove konkurenčne sposobnosti preko privatizacije in kapitalskega povezovanja začne druga faza v procesu uvajanja nujnih institucionalnih sprememb za vstopanje slovenskega bančnega sektorja v Evropsko unijo.

Z zaključeno uspešno sanacijo bank nastopa trenutek za kapitalska povezovanja z močnejšimi partnerji tudi iz tujine, ki naj bi omogočili uspešnejše delovanje in povečali konkurenčnost slovenskih bank. Pojavlja se vprašanje o smotrnosti prodaje saniranih bank in odpira možnost iskanja samostojnih načinov pojavljanja slovenskih bank ali bančne skupine navzven.

2.3.1. Izhodišča razvoja slovenskega bančništva

Razvoj slovenskega bančnega sektorja naj bi temeljil na nekaterih izhodiščnih premisah in osnovnih vrednotah. Začetno izhodišče je ohranjanje bank v pretežno slovenski lasti, saj si le tako lahko zagotovimo funkcionalno osnovo za ohranitev slovenskega gospodarstva in posredno slovenske nacionalne identitete.

Kljub izraziti zahtevi po večanju konkurence med domačimi bankami je domači bančni prostor premajhen, da bi na njem zrasli 'zmagovalci', ki bi lahko nastopali v konkurenčnem boju na tujih trgih. Sanacija bank, lastninsko preoblikovanje obstoječih podjetij in nastajanje povsem novih podjetij razkriva pomanjkanje usposobljenosti domačih bank za delovanje v tržnih razmerah.

Ta se kaže v neustreznem upravljanju s tveganji in nepoznavanju tehnik ocenjevanja kreditnih zahtevkov. Poleg tega pa tudi v pomanjkljivi zaščiti upnikov z oblikovanjem učinkovite bonitete informacijske mreže.

Naslednji korak je nadgradnja slovenskih bank, ki naj ne bodo samo hranilnice za zbiranje finančnih prihrankov in njihovo predajanje v uporabo tujim bankam. S tem si banke zagotovijo del obrestnih marž iz aktivnih poslov komercialnega bančništva in tako zaslužek iz bančnega spremljanja izvozno-uvoznih tokov Slovenije, poleg tega pa še vse vrste neobrestnih prihodkov, ki postajajo prevladujoči v dohodku sodobnih bank.

Tabela 2: Struktura slovenskega bančnega sektorja, v odstotkih 12/1998

Banka	Kapital	Aktiva
NLB	20.20	26.80
SKB	9.33	11.95
NKBM	7.80	11.75
Banka Koper	4.85	5.65
Banka Celje	5.11	5.57
A Banka	3.06	5.08
GB Kranj	5.75	4.45
Bank Austria-CA	2.83	3.44
Dolenjska banka	2.93	3.19
Pomurska banka	2.14	2.31
Krekova banka	2.12	2.10
Banka Vipava	1.21	2.04
PBS	0.56	1.55
SZKB	1.60	1.52
Probanka	1.61	1.41
Koroška banka	2.68	1.38
Banka Domžale	1.56	1.36
SB Velenje	1.74	1.34
Banka Zasavje	1.24	1.08
SIB	0.60	0.87
Ljudska Banka	0.92	0.81
Factor banka	0.53	0.61
M banka	1.35	0.59
Société Générale	0.41	0.46
Bančni sistem	100%	100%
milijoni SIT	327.964	2.426.124

Vir: EIS, Internet Nove ljubljanske banke - podatki Zveze bank Slovenije, 2001.

Slovenske banke bodo na ta način vzpodbujene k gojenju komercialnega bančništva in mednarodnega bančništva. V sodelovanju s tujimi bankami pa bodo imele možnost razvijati tudi investicijsko bančništvo ter druge novejšje in zahtevnejše finančne storitve.

2.4. Oblikovanje nacionalne poslovne banke

Da ne bi dokončno izpustila možnosti za oblikovanje močnega bančnega temelja slovenskemu gospodarstvu Slovenija ne more ostati izven trenda prevzemov in združevanj, s katerimi vsi naši zahodni sosedi in naši glavni ekonomski partnerji (Nemčija, Avstrija, Italija, Francije – vse članice Evropske unije) oblikujejo nacionalne poslovne banke. Iz razlogov ekonomske nuje uspeva bankam v teh državah premagati politične, osebne, regionalne in vse druge ovire združevanja običajno kar največjih bank med seboj.

Takšne močnejše tuje banke bodo posegle tudi na naš trg z neposredno institucionalno prisotnostjo ali vsaj s posredno funkcionalno prisotnostjo (Štiblar, 1999a, str. 33). Slovenci v teh procesih konsolidiranja ne moremo biti izjema, če želimo ostati konkurenčni tujim bankam in preživeti, zato moramo omogočiti čimbolj neoviran proces združevanja doslej preveč razdrobljenega (fragmentiranega) slovenskega bančnega sektorja, da si zagotovimo možnost pariranja prihajajočim bančnim velesilam.

Celotna aktiva bank v Sloveniji znaša okrog 14 milijard ameriških dolarjev in predstavlja le eno tisočino (!) aktive bank držav članic Evropske unije. Tako si z vidika stroškov danes v Sloveniji v resnici več kot dveh bančnih skupin ne bi mogli privoščiti, kasneje, čez nekaj let, pa bi ju morali spojiti, da bi dosegli še vedno banko v pretežno slovenski lasti, ki pa bi bila konkurenčna Evropskim bankam na slovenskem in tujih trgih.

2.4.1. Prednosti vseslovenske banke

Z nastankom dovolj velike nacionalne poslovne banke si slovenski bančni sektor zagotovi možnost izkoriščanja ekonomije obsega in širine različnih vrst opravljanih poslov. Predvsem pri podpornih poslih je izkoriščanje ekonomije obsega potencialno neizčrpna pot povečevanja konkurenčnosti bank, saj si v nasprotnem primeru nekaj desetkrat in več manjše slovenske banke nikoli ne bodo mogle znižati deleža stroškov v aktivih na raven tuje konkurence, ker so ob istem številu transakcij (operativnih stroškov) zneski transakcij in s tem provizije in dobički občutno manjši.

Dodatni ekonomski razlogi združevanja so v koristih od neposrednega povečevanja informacijskega kapitala (komercialna klientela, mreža na drobno) in v koristi od večje moči, ki

banki z zadostno kritično maso omogoči pridobivanje finančnih virov na mednarodnih trgih po ugodni ceni, kar rezultira v višji rating in nižje marže.

Preprečevanje nadaljnjega združevanja s konsolidacijo slovenskih bank pomeni neposredno onemogočanje njihove stroškovne konkurenčnosti, pridobivanja kritične mase in kopičenja (kumuliranja) informacijskega kapitala v boju s tujo konkurenco. Tako ravnanje potiska perspektivo slovenskih bank na raven hranilnic(Štiblar, 1999a, str. 35).

2.5. Povezovanje slovenskega bančnega sektorja

Na domačem in svetovnem trgu lahko preživijo že danes banke z določeno kritično maso (in maso gospodarstva, ki ga imajo za seboj). Povečevanje posameznih slovenskih bank in njihovo kapitalsko povezovanje za oblikovanje ene osrednje močne bančne skupine je potrebno narediti s prevzemi in združitvami obstoječih bank.

Osnovni motivi združevanj in prevzemov bank v svetu so ekonomske narave. S tem banke pridobijo možnost uresničitve ekonomije obsega in možnost razširitve ponudbe oziroma področja delovanja (economy of scope). Dodatne možnosti omogočajo servisiranje velikih komitentov, optimizacijo strukture kapitala ter razpršitev in zmanjšanje tveganja.

2.5.1. Kriteriji povezovanja bank

Kriteriji za povezovanje bank so različni. Do sedaj se je izkazalo, da povezovanja bank na politični osnovi v slovenskem prostoru ne uspejo. In tudi če bi, načeloma vodijo v poslabšanje rezultatov združenih bank, katerih združevanje ne bi vodili strokovni interesi finančne uspešnosti in funkcionalnega optimuma.

V političnem dozorevanju bo Slovenija morala priti do spoznanja, da je za posamezno stranko na oblasti ali v opoziciji z njenega vidika od katerekoli politične stranke relativno neodvisna banka na dolgi rok zanjo in za Slovenijo kot celoto v resnici najboljša možnost, saj dela po strokovnih načelih v korist razvoja države(Štiblar, 1999a, str. 40). Uspešen gospodarski razvoj pa je v korist strankam, še posebej tistim na oblasti.

Regionalna razdelitev bančnih poslovnih sfer po geografskem principu na severovzhod in jugozahod v resnici pomeni uvedbo regionalnih monopolov kljub protimonopolni zakonodaji. Tako legalno zmanjšanje konkurence bi ohranjalo neučinkovitost slovenskih bank in bi jih

naredilo neizogibne žrtve v srečanju s tujo konkurenco, ki ji bodo morebitni slovenski regionalni monopoli ali oligopoli lahke žrtve.

Ekonomska regionalna izolacija bi vodila v postopno razpadanje enotnega ekonomskega prostora s hudimi političnimi posledicami za enovitost Slovenije. Prav tako ekonomska regionalizacija ne pomaga manj razvitim regijam severa in vzhoda, temveč še pogloblja njihov zaostanek za hitrejšo razvijajočim zahodom in jugom Slovenije.

Povezava državnih bank med seboj v prvi fazi konsolidacije ni optimalna, ker le koncentrira državno lastnino kapitala bank, kar je proti tržni usmeritvi. Banki sta si tudi po poslovanju precej substitutivni, obe z dolgotrajno veliko licenco. Pri tem gre tudi za dve banki z različno vizijo in korporativno kulturo. Ker sta močni ju bo praktično težko združevati. V zadnji stopnji, ob vstopu v Evropsko unijo pa bo edino vseslovenska banka optimalna rešitev.

2.5.2. Povezovanje posameznih bank

V prvi stopnji kapitalskih povezav, dokler se vse banke ne povežejo v eno vseslovensko banko, za prvih deset največjih slovenskih bank ne bi bilo optimalno niti združevati skupaj regionalne banke, niti združevati skupaj banke iz centra. V obeh primerih bi namreč združevali banke, ki imajo iste prednosti oziroma iste slabosti, tako da bi potencirali prednosti, ki bi zato ostale neizkoriščene, in hkrati potencirali slabosti, ki bi za združene banke lahko postale kritične.

Združevanje enih ali drugih znotraj lastne skupine bi pomenilo kvantitativno večanje brez kvalitativne izboljšave in zato ne bi iz strokovnega vidika dalo dobrih rezultatov, ker medsebojna zamenljivost (substitutivnost) bank izkorišča za združevanje ekonomijo obsega, dopolnjevost (komplementarnost) bank pa raznovrstnost (diverzifikacijo) poslov v primeru povezovanja regionalnih bank z bankami centra, s čemer se povečuje informacijski kapital bank, obzorje njihovega poslovanja in izboljšuje se njihova poslovna sposobnost.

Upoštevanje slabosti navedenih kriterijev in oblik kapitalskega povezovanja vodi v upoštevanje ekonomskih kriterijev kot najboljšo možno rešitev (Štiblar, 1999a, str. 42). Gre za združevanje bank centra z regionalnimi bankami. Tako dobi vsaka banka tisto, česar nima.

S tem se doseže zadosten nivo dopolnjevanja med seboj različnih, a komplementarnih bank. Poveča se informacijski kapital bank in raznovrstnost poslovanja (economy of scope) ob istočasnem povečanju banke in s tem izkoriščanja ekonomije obsega. V praksi se izkaže za

najboljšo možnost povežava močne regionalne banke z manj močno banko centra oziroma povežava močne banke centra z manj močnimi regionalnimi bankami.

Konkretno to pomeni za regionalno banko pridobitev zveze z državnimi projekti, velikimi krediti, možnost nastopa na tujem trgu in dostop do tuje klientele, poleg tega pa tudi uveljavljanje bolj zahtevnih bančnih poslov ter izvajanje investicijskega bančništva.

Za banko centra pa taka povežava pomeni pridobitev depozitne osnove v regiji in njeno ohranitev v slovenskih rokah, česar zagotovo ne bi bilo, če bi bile regionalne banke prevzete s strani tujih bank. Poleg tega jim združitve omogoča zdravo širitev poslov na aktivih in pasivih, izkoriščanje ekonomije obsega pri informacijski tehnologiji (IT), karticah in sodobnejših poslih. Velikost in povežanost omogoči možnost financiranja velikih podjetij v regiji, ki jih s svojim premajhnim dometom prej same regionalne banke niso mogle spremljati.

2.6. Terminski plan preoblikovanja bančnega sektorja

Ključnega pomena za uspešno izvedbo postopka vstopa v Evropsko unijo je ustrezna razporeditev potrebnih ukrepov. Časovni raspored druge faze preoblikovanja bančnega sektorja je podan v postopku v naslednjih stopnjah (Štiblar, 1999a, str. 35-36).

Med 2000 in vstopom v Evropsko unijo

Največji banke se privatizirata do preostanka okrog tretjine deleža države in vstopi tuji delničar (ki predvidoma prinese novo tehnologijo in vpetost v mednarodno investicijsko bančništvo). Ciljna lastniška struktura obeh bank je približno tretjinska. Tretjina država in paradržavni skladi, tretjina slovenski nefinančni subjekti (podjetja in posamezniki), tretjina pa je v tuji lasti, s čimer se onemogoči zasledovanje parcialnih lastniških interesov v korist ekonomske učinkovitosti.

V povežovanju se dokončno oblikujeta dve skupini: Nova ljubljanska banka skupina s približno 50 odstotnim deležem (sedanja skupina Nove ljubljanske banke in še nekatere banke), druga skupina s približno 30 odstotnim deležem in še 20 odstotkov za preostale majhne banke (v nišah) in tuje banke.

Ob vstopu Slovenije v Evropsko unijo

Se lastninska struktura danes državnih bank bistveno ne spremeni, le delež države se še zmanjša v korist slovenskih komitentov, delež tujih lastnikov še vedno ostane do ene tretjine (velja brezpogojno za Novo ljubljansko banko).

Hkrati se vse slovenske banke (dve ali tri skupine) z medsebojno izmenjavo delnic pod vodstvom največje bančne skupine okoli Nove ljubljanske banke povežejo v eno močno slovensko bančno skupino, ki naj bi pokrivala 75 odstotkov slovenskega bančnega prostora. Čas za oblikovanje enega skupnega slovenskega bančnega stebra zavisi od dinamike vstopa v Evropsko unijo.

Le takšna največja banka bo ob tujih bankah in majhnih specializiranih domačih bankah v nišah lahko nabavila zadostno, dovolj sodobno informacijsko tehnologijo (IT) za vse slovensko bančništvo. Ker je to velik strošek je pomembno, da se že danes 'vizionarsko' upošteva medsebojna združljivost informacijskih tehnologij, ki jih nabavljajo posamezne slovenske banke (Štiblar, 1999a, str. 36).

Taka enotna bančna skupina je edina možnost za razvoj investicijskega bančništva v Sloveniji in vsaj posredno tudi mreže v tujini. Imela bo ustrezen mednarodni kreditni rating in bo pomenila hrbtenico slovenskemu gospodarstvu. S tem bomo posredno zanikali tezo, da so slovenske banke v daljši perspektivi edino dobre in bodo preživele le kot hranilnice, torej kot zbiralke finančnega presežka za velike tuje banke pri nas in v svetu, njim pa prepustile tudi vse bolj zahtevne in modernejše bančne storitve in dohodke od njih tudi v našem prostoru.

2.7. Tuji lastniki slovenskih bank

V resnici je domača last slovenskih bank pomembna ne le do vstopa Slovenije v Evropsko unijo, ampak bo še pomembna tudi v času članstva, na kar kaže konsolidiranje bank v državah članicah Evropske unije danes. Kljub enotnemu monetarnemu prostoru se v državah Evropske monetarne unije še vedno oblikujejo vodilne nacionalne banke kot trdnjave nacionalnega gospodarstva preko združevanja največjih bank⁶.

⁶ Vodilna bančna skupina v Sloveniji ostaja Nova Ljubljanska banka, zato je smiselno vsako tuje vlaganje in spremembo v lastniški in upravni strukturi sprejemati zelo previdno, da se krhko ravnotežje slovenskega bančništva in s tem tudi celotnega gospodarstva ne poruši.

Zato Slovenija v izgubi nacionalne bančne in finančne osnove ne more prehitovati večjih in bolj razvitih držav Evropske unije. Pri prodiranju tujcev na slovenski bančni trg v obliki institucionalnih povezav velja ohraniti obstoječo maloprodajno mrežo izključno v slovenskih rokah z vključevanjem slovenskih regionalnih bank z močno mrežo poslovalnic v slovenske bančne skupine in se nikakor ne dovoli njihova prodaja tujcem.

Pri tem je zelo pomemben demonstracijski efekt, ki bi ob prepustitvi prve regionalne banke tujemu lastniku ostalim regionalnim bankam omajal vero v domačo podporo in bi zato hitreje popustile pod pritiski tujih investorjev-lastnikov ter tako prešle v tuje roke zainteresiranih vlagateljev iz sosednjih držav⁷. Z omogočanjem notranjih prijaznih kapitalskih povezovanj banke tako v resnici ščitijo nacionalni interes.

2.7.1. Tuje banke v Sloveniji

Prihod tujih bank v Slovenijo je zaželen v smislu tako imenovanih investicij od začetka ali green-field investicij, nikakor pa ne s prevzemi obstoječih enot slovenskih bank, s katerimi lahko na lahek način pridobijo edine prednosti, ki jih slovenske banke imajo na slovenskem trgu v primerjavi z večjimi tujimi bankami⁸. Bilo bi nesmiselno oblikovati močno bančno skupino s slovenskimi bankami, potem pa nosilno banko skupine prepustiti v večinsko tujo last.

Občutljivosti v zvezi s slovenskim lastništvom glavnih bank Slovenija ne more izražati selektivno samo pri največji banki, temveč tudi pri drugih dveh velikih bankah oziroma tudi pri bankah pentagonale. Do določene mere velja ohraniti tudi obstoječo informacijsko osnovo na ravni komercialnega bančništva oziroma povezave in s tem informacije, ki jih imajo in si jih delijo s slovenskimi podjetji slovenske banke.

Tako sodelovanje pa zahteva tesne povezave, predvsem poslovne in v manjši meri lastniške med podjetji in bankami. Prav slednje pa je ednina prednost naših bank pred tujo konkurenco, ki

⁷ Tak primer je zagotovo Banka Koper, ki trenutno prehaja v večinsko last italijanskega vlagatelja. Novi večinski lastnik bo imel pravico predlagati večino članov nadzornega sveta in uprave banke.[URL: http://www.bankakoper.si/press/novosti.php?action=show&id=301001_1]. Posledice tega so lahko koristne v smislu uveljavljanja oziroma spoznavanja poslovanja pod okriljem tuje finančne skupine, učinek na regijo in prebivalce ter zaposlene pa je lahko dosti manj ugoden, na kar opozarjajo kritiki tega dejanja. [URL: http://www.23december-drustvo.si/Aktualno/Protest_zaradi_razprodaje.htm]. Morda je za slovensko gospodarstvo v celoti bolje, da ostane primer Banke Koper izjema in ne postane pravilo.

⁸ Tiste tuje bančne skupine, ki so doslej prihajale v Slovenijo in so ustanovile svoje podružnice na novo predvsem zato, da krijejo predvsem že obstoječe poslovanje podjetij iz svojih držav nekako vsaj zaenkrat ne kažejo večjega zanimanja za večjo vlogo v slovenskem gospodarstvu. Take so denimo skupine Bank Austria in Société Générale, ki pa odpirajo možnosti za nadaljnjo postopno širitev drugim bančnim skupinam ter tudi same počasi vstopajo v druge sektorje slovenskega bančništva.

bo zaradi njihove velikosti in dumpinškega prodiranja imela prednost v ponujanju ugodnejših cen bančnih storitev komitentom.

2.8. Upoštevanje in prilagajanje svetovnim težnjam v bančništvu

Svetovni razvoj bančništva gre v smeri globalizacije (svetovne širitve) poslovanja, kapitalskih povezav in integracij, diverzifikacije finančnih storitev in specializacije manjših bank. V investicijskem bančništvu se pojavljajo banke kot posredniki domačim nefinančnim komitentom pri pridobivanju finančnih sredstev preko dolžniških ali lastniških vrednostnih papirjev ali neposredno na domačih in predvsem svetovnih finančnih trgih.

Zniževanje stroškov poslovanja z notranjimi varčevalnimi ukrepi je stalna naloga bank in popolnoma legitimna pot povečanja konkurenčnosti, ki pa ima omejen domet, saj s tem ni mogoče znižati stroškov (na enoto produkta, aktivnosti) na raven velikih bank. Upoštevanje svetovnih teženj v bančništvu pomeni predvsem racionalizacijo pri doseganju optimalne ekonomije obsega z vidika stroškov, prednost učinkovitosti pred velikostjo bank, vpliv uvedbe Evro, pripravo na konkurenco ne-bank ter segmentacijo in modernizacijo poslovanja z občani.

Banke bodo morale biti na razpolago kadar koli, kjer koli in kakor koli. To se tudi na slovenskem bančnem trgu lepo vidi z uvajanjem elektronskega bančništva in možnostjo opravljanja nekaterih bančnih poslov neomejeno od lokacije ali delovnega časa.

Strateško bo za Slovenijo najbolje, če sledi navedenim trendom v mednarodnem bančništvu. Na področju finančnih storitev nesorazmerno zaostaja v razvoju, vendar pa bi glede na višjo stopnjo gospodarske razvitosti v primerjavi z drugimi državami na prehodu finančne storitve lahko predstavljale primerjalno prednost.

2.9. Prodiranje slovenskih bank v tujino

Le malo slovenskih bank se bo lahko razvilo v mednarodne banke z močnim mednarodnim sektorjem in še te se bodo morale specializirati na storitve, ki jih najbolj obvladajo in na področja, kjer imajo potencialne prednosti pred konkurenco. Z geografsko pokritostjo sveta se morajo slovenske banke dopolnjevati, ne konkurirati. V globalnem procesu integriranja in prevzemanja manjših bank s strani večjih bodo tudi slovenske banke morale razmišljati o kapitalskih povezavah s tujimi bankami, če bodo zaradi ekonomije obsega želele preživeti.

Ob relativno slabše razvitem kapitalnem trgu bodo v prvi fazi velik del financiranja investicij prevzele poslovne banke, za katere v Sloveniji prevladuje model univerzalnega bančništva. Investicijsko in poslovno bančništvo tako lahko pomeni dobrodošlo dopolnitev manj razvitega trga kapitala in portfolio investicij.

Osnovno vodilo pri prodiranju slovenskih bank v tujino je podpiranje tokov blaga in storitev naših podjetij s tujino. V tem pogledu so glavni partnerji in s tem potencialno zanimivi ciljni trgi za slovenske banke znani: Nemčija, Italija, Hrvaška (širše nekdanja Jugoslavija), Avstrija, Francija, države nekdanje sovjetske zveze in združene države Amerike.

Z vidika prisotnosti na svetovnih finančnih trgih in, v daljši perspektivi, razvijanja samostojnih bančnih poslov neodvisno od blagovno-storitvenih tokov, so zelo pomembni svetovni finančni centri. Med njimi so zagotovo Frankfurt, London, New York in centri na Daljnem Vzhodu.

2.10. Notranja konsolidacija slovenskega bančnega sektorja in njegova liberalizacija navzven

Notranja konsolidacija in liberalizacija slovenskega bančnega sektorja se kaže kot oblikovanje petih slovenskih bančnih skupin in jačanje najmočnejših bank kot priprava na tujo konkurenco. Tuje banke bodo tudi v Sloveniji vse bolj prisotne tako po obsegu in številu kot tudi poslovno, možno da tudi z dumpinškimi prijemi.

Verjetno pa bo zaradi njih zavel svež veter in prinesel nekaj izvedenih ponudb bančnih uslug, ki jih doslej v slovenskem bančništvu ni bilo zaslediti. Zagotovo pa bo to zaostriło tudi konkurenčni boj za komitente.

3. Prilagoditve v slovenskem bančnem sistemu

Zaradi zahtev, ki jih vse pristopajoče kandidatke za vstop v Evropsko unijo kot predpogoj za vstop v Evropsko monetarno unijo kot nekakšen klub elitnih znotraj Evropske unije morajo zadostiti se mora tudi slovenski bančni sektor približati tem merilom. Za Slovenijo je pomembno, da bo Evropski svet po maastrichtski pogodbi vsaki dve leti ali na zahtevo članice Evropske unije obravnaval možnost vstopa Slovenije v Evropsko monetarno unijo.

Slovenija se bo najverjetneje vključevala v dveh korakih: najprej v Evropsko unijo, zatem v Evropsko monetarno unijo, kar bi kot članica Evropske unije že lahko uporabila za oporo pri nadaljnjih pogajanjih. V tem oziru so pomembnejši dejavniki uvedba nove vse Evropske valute Euro in njen vpliv na slovenski bančni sektor, prilagoditve v zvezi z bodočo tečajno politiko in učinki ekonomske integracije na slovensko bančništvo.

3.1. Uvedba nove valute Euro v Sloveniji

Uvedba Euro v okviru Evropske monetarne unije je za slovensko gospodarstvo v celoti, za banke pa še posebej, zelo pomemben dogodek, saj se bo v večini poslov s tujino uporabljal Euro. Nova enotna valuta Euro bo pomenila pritisk na banke, da bi znižale stroške poslovanja in na ta način nevtralizirale zmanjšanje dobičkov, ki jih bo povzročilo zmanjšanje prihodkov zaradi izpada ali bistvenega zmanjšanja nekaterih doslej pomembnih bančnih poslov, kot sta na primer menjalništvo in plačilni promet. Vendar bodo kratkoročno poslovni stroški bank zaradi same uvedbe Euro narasli, tako da bo mogoče o zmanjšanju stroškov govoriti le na daljši rok.

Tuje banke bodo postale ob enotni valuti bolj konkurenčne v domicilnih državah, konkurenca med bankami čez meje se bo povečala. Ponekod domače banke računajo na prednost ustaljene mreže (poslovanje z občani, retail) oziroma na inercijo komitentov, vendar je računanje zgolj na konzervativnost komitentov slaba in pasivna strategija preživetja.

Med razlogi za zgoraj navedeno zmanjšanje prihodkov bank bodo (Štiblar, 1999b, str.28) znižanje (poenotenje) obrestnih mer zaradi odprte konkurence, ki bo zmanjšalo dohodke bank v državah članicah Evropske monetarne unije, kjer so trenutno obrestne mere visoke, banke pa služijo na račun neobrestovanih depozitov na vpogled in harmonizacija zahtevanih bančnih rezerv v vseh članicah Evropske monetarne unije.

Znižala se bo konkurenčnost bank držav, kjer so bile doslej zahtevane stopnje rezerv relativno nižje, kar jim je dajalo možnost večjega kreditnega potenciala. Trgovanje s tujo valuto (forex) bo po prehodnem razdobju po letu 2002 v okviru Evropske monetarne unije odpadlo; ideja, da bi ga lahko v večji meri zamenjalo trgovanje z dolarjem in jenom vzdrži, glede trgovanja z ostalimi valutami eksotičnih držav pa je vprašljiva.

Uvedba Evro bo kot katalizator vodila banke v prestrukturiranje, katerega uspešnost bo temelj njihovega preživetja. Prišlo bo do nadaljnjih konsolidacij bank znotraj in izven Evropske monetarne unije in Evropske unije, čeprav bi pritisk na dobičke lahko do določene mere zaviral procese konsolidacije(Štiblar, 1999b, str.28).

Mednarodni denarni sklad (IMF) ocenjuje, da bo zaradi uvedbe Evro prišlo do neto priliva okrog 2 trilijona ameriških dolarjev na kapitalski trg obveznic in delnic, predvsem na račun zmanjšanja bančnih kreditov. Zato bodo banke morale biti še bolj uslužne do komitentov, iskati niše in ustvarjati nove produkte in visoko razvite storitve.

Prišlo naj bi tudi do integriranja trga obveznic in trga delnic (ki se ponekod že kaže), do večje nadaljnje konsolidacije v Evropskem bančništvu ter večje polarizacije med bankami, ki posojajo in tistimi, ki posle predvsem urejajo. Dejstvo je, da bi do mnogih sprememb v bančništvu prišlo tudi sicer kot rezultat splošnega razvoja in ne glede na uvedbo Evro, ki bo celoten postopek nekoliko pospešila.

3.2. Vključevanje Slovenije v Evropsko monetarno unijo

Za sedanje stanje Evropske monetarne integracije je značilno obdobje intenzivnih priprav na oblikovanje Evropske monetarne unije in na prehod na skupno valuto. Slovenija od leta 1991 uživa polno monetarno suverenost z lastno nacionalno valuto in avtonomno monetarno ter tečajno politiko.

Asociacijski sporazum sam po sebi še ne predpostavlja vključevanja v Evropsko monetarno integracijo. Vključevanje v Evropsko unijo pa bo slejkoprej zahtevalo tudi vključevanje Slovenije v Evropsko monetarno skupnost oziroma v Evropsko monetarno unijo.

3.2.1. Postopek nastajanja Evropske monetarne unije

Nastajanje Evropske monetarne unije v okviru Evropske unije začena z Wernerjevim poročilom 1970, ki predlaga vzpostavitev monetarne unije v treh fazah kot odgovor na velika nihanja medvalutnih razmerij med nemško marko in francoskim frankom konec šestdesetih let. Zlom Bretton-Woodskega sistema v letu 1971 je vodil v oblikovanje sistema valutnih tečajev 'kače v tunelu' med šestimi članicami Evropske gospodarske skupnosti, ki se je ohranil v treh državah.

Leta 1979 je bil lansiran Evropski monetarni sistem z menjalniškim režimom (ERM) 'prilagojenega drsenja tečajev' v okviru danih meja. Slabosti sistema (med drugim povečevanje meja) in veliki stroški, povezani z negotovostjo tečajev so ponovno obudili idejo o Evropski monetarni uniji v letu 1988.

Na medvladni konferenci konec leta 1990 sprejeta ideja je vstopila v maastrichtske kriterije konec leta 1991 oziroma v začetku leta 1992 kot pogoj za včlanitev v Evropsko monetarno unijo ob uvedbi Evro. Po njem naj bi bila Evropska monetarna unija dosežena v treh stopnjah.

Prva se je pričela odvijati julija leta 1990, druga januarja 1994, tretja pa januarja 1999 in je bila sestavljena iz treh faz. Faza A je pomenila odločitev o članicah Evropske monetarne unije, faza B začetek monetarne unije in faza C, ki naj bi se pričela odvijati v obdobju januar – julij 2002 in pomeni že dejansko uvedbo bankovcev in kovancev.

Maja leta 1995 je Evropska komisija sprejela t.i. Zeleno listino – Green Paper o praktičnih rešitvah za uvedbo enotne valute v treh fazah. To je skupaj s poročilom Evropskega monetarnega instituta na konferenci v Madridu decembra leta 1995 tudi dokončno odločilo o uvedbi nove valute Evro.

3.2.2. Argumenti za Evropsko monetarno unijo

Pri razpravah o vključevanju v Evropsko denarno zvezo ne gre spregledati, da je Evro predvsem političen projekt, za katerega je težko najti trdne ekonomske argumente (Mencinger, 1998, str. 95). Ekonomski argumenti dajejo posebno vlogo Evropski centralni banki in sistemu centralnih bank, ki vodi enotno monetarno politiko, hkrati pa zahteva poenotenje fiskalne politike.

Slednje je v resnici glavna skrb tistih razvitejših članic Evropske unije, ki bi sicer izpolnjevale maastrichtske kriterije, v Evropsko monetarno unijo pa se v prvi fazi ne želijo vključiti (Švedska, Danska, Velika Britanija). Te države so ocenile, da je zahtevana izguba suverenosti z odpovedjo lastni fiskalni politiki zanje prevelika (gre za konfederacijo držav).

Na Evropsko monetarno unijo je mogoče gledati tudi kot na klub elitnih v okviru Evropske unije. Njegova ustanovitev bo šele omogočila vstop novih članic v Evropsko unijo (kandidatke z asociacijskim sporazumom), saj bodo članice Evropske monetarne unije vsaj predhodno preko višje stopnje integracije zaščitene pred možnostmi negativnih vplivov nestabilnosti gospodarstev novih in sicer manj razvitih članic Evropske unije.

V teoretičnem smislu je temelj Evropske monetarne unije ideja o optimalnem denarnem področju. Kriteriji zanj so homogenost držav, fleksibilnost cen in plač, mobilnost dela in (določena velikost in mobilnost) fiskalnih transferjev(Štiblar, 1998, str. 53).

V ekonomskem smislu naj bi uvedba enotne valute pomenila končno uresničitev enotnega trga z vsemi prednostmi, transparentnostjo cen ter možnostjo posodobitve procedur in odnosov. Na kratek rok naj bi povečala tveganje in stroške, na daljši rok pa naj bi jih bistveno zmanjšala.

3.2.3. Prednosti in slabosti vključevanja Slovenije v Evropsko monetarno unijo

Evropska monetarna unija je višja in zahtevnejša stopnja monetarne integracije, zato so prednosti in slabosti vključevanja še izrazitejše kot pri Evropski monetarni skupnosti. Osnovna pričakovana prednost vključevanja Slovenije v Evropsko monetarno unijo je odprava tečajne nestabilnosti in z njo povezane negotovosti in stroškov, kar naj bi vodilo v večjo menjavo z Evropsko unijo in nižje stroške te menjave ter v večjo odprtost tega trga slovenskemu izvozu.

Osnovna slabost pa je izguba deviznega tečaja kot instrumenta plačilnobilančnega prilagajanja in s tem tudi mehanizma za popravljanje mednarodne konkurenčnosti slovenskega gospodarstva. Kritična je tudi izguba monetarne suverenosti, kar v končni fazi vodi tudi do izgube lastne valute(Lavrač, 1998, str. 8-9).

Za Slovenijo kot majhno, odprto, diverzificirano in že doslej precej v Evropsko unijo vključeno gospodarstvo, je po teoriji optimalnega valutnega področja mogoče pričakovati, da bodo **prednosti** mednarodne integracije (večja odprtost trgu Evropske unije, absolutno povečanje

menjave z Evropsko unijo, znižanje stroškov te menjave) **presegle stroške** monetarne integracije (izguba monetarne suverenosti in izguba deviznega tečaja kot instrumenta prilagajanja). V prid vključevanja Slovenije govori tudi dejstvo, da je struktura slovenskega izvoza v Evropsko unijo zelo podobna strukturi izvoza znotraj Evropske unije, tako da ni pričakovati tako imenovanih asimetričnih šokov in specifičnih plačilnobilančnih motenj, ki bi zahtevale uporabo deviznega tečaja za korekcijo mednarodne konkurenčnosti gospodarstva.

Navedeno kaže, da Slovenija lahko pričakuje neto koristi od vključevanja v Evropsko monetarno unijo. Poleg tega pa je med državami v tranziciji ena najprimernejših kandidatk za bodoče vključevanje v Evropsko monetarno unijo.

3.2.4. Časovna razporeditev aktivnosti v Evropski monetarni uniji

Do sedaj je Evropski sistem centralnih bank (ESCB) v skladu z dogovorjenim že poskrbel za nepovratno fiksiranje menjalnih tečajev držav članic prvega kroga. Začela je veljati zakonodaja o novi valuti EVRO, poleg tega pa je že definirana in izvedena enotne monetarne politike v EVRO.

Vsi devizni posli se že odvijajo v novi valuti EVRO, prav tako so nove izdaje javnega dolga v valuti EVRO. Evropska komisija in članice Evropske monetarne unije prevzamejo odgovornost za prehod na novo valuto EVRO v bančništvu in financah

Do prvega januarja 2002 je v teku akcija pomoči gospodarstvu pri prehodu na novo valuto EVRO v sektorju informacijske tehnologije in v računovodstvu, s prvim januarjem 2002 pa članice Evropske monetarne unije prevzamejo odgovornost za sprožitev in izvajanje akcije začetka kroženja EVRO bankovcev in kovancev ter popoln prehod na EVRO v javnosti.

Za Slovenijo bi bila ustrezna takšna strategija vključevanja (Ribnikar, 1997), da sicer ostane med prvimi kandidatkami za vključitev v Evropsko unijo in posredno za v Evropsko monetarno unijo zato, da ne zamudi usodnega trenutka, hkrati pa naj bi se vključevanje v prve skupine časovno zavleklo zato, da bi imela dovolj časa narediti ustrezna preoblikovanja v gospodarskem sistemu in ekonomski politiki.

Gre za doseganje ravni rezultatov članic Evropske unije in Evropske monetarne unije na področjih kot so gibljivost cen in zniževanje inflacije, obrestne mere in gibljivosti plač ter plačilnobilančni in proračunski saldo, kar bi skupaj naredilo fiksirani tečaj tolarja glede na Euro

nevzdržen. Konkurenčnost slovenskega gospodarstva se je namreč zaradi previsoke ravni plač in nanje vezanih prispevkov v zadnjih petih letih zmanjšala za okrog 15 odstotkov(Bole, 1997).

3.3. Tečajna politika v Sloveniji - danes in v bodoče

Režim drsečega deviznega tečaja pomeni, da Banka Slovenije vodi samostojno denarno politiko. Čim manjša je mednarodna mobilnost kapitala, tem več časa ima država na razpolago za morebiti potrebno ponovno vzpostavitev zunanjega ravnovesja.

Zato je za Slovenijo pomembno, da je nadzor nad pretokom kratkoročnega in dolžniškega kapitala v rokah Banke Slovenije. Lahko ga omeji ali kratkoročno ustavi, če bi sicer lahko prišlo do valutne krize.

Tudi to je razlog, da je trenutno drseči tečaj brez fiksno napovedane inflacije najboljši za ohranjanje stabilnosti valute. Prav drseči tečaj brez fiksno napovedane inflacije namreč vodi k potencialni pridružitvi večjemu denarnemu področju brez hujših problemov.

Informacija o bodoči tečajni politiki je tako za slovenske banke in gospodarske osebe nasploh pomembna. Optimalna izbira za Slovenijo je nadaljevanje dosedanje politike postopnega drsenja (crawling peg) z močno zavoro centralne banke na denarju(Štiblar, 1997c, str. 31).

Šele, ko bodo izpolnjeni makro pogoji realnega sektorja, Slovenija lahko najprej fiksira tečaj, zatem pa vstopi v monetarne povezave z drugimi državami. Primerneje je prilagajati institucionalne spremembe – v konkretnem primeru fiksiranje tečaja – pozitivnim gospodarskim dosežkom in ne obratno(Bole, 1997).

Za slovensko centralno banko in monetarno politiko pa je pomembno vprašanje fiksiranja tečaja dolarja glede na Evro in kdaj bodo izpolnjeni pogoji zanj. Za centralno banko ima uvedba Evro vsebinsko in denarno-tehnično plat(Ribnikar, 1997), njene odločitve in usmeritve pa so neposredno pomembne za slovenske banke.

Vsebinsko neposredni cilj ne bo spremenjen (od kontrole denarja na kontrolo tečaja) in slednji ne bo fiksiran, dokler ne bodo izpolnjeni osnovni pogoji v gospodarstvu za vzdrževanje fiksiranega tečaja. Le-ti vključujejo ustrezne ukrepe na področju fleksibilnosti cen in plač (po potrebi tudi v smeri njihovega realnega zniževanja, kar je povsod skoraj neuresničljiva naloga), mobilnost na trgu delovne sile ter vzdržnega fiskalnega in plačilnobilančnega ravnotežja.

Bole podarja, da ne zadostuje za fiksiranje tečaja tolarja zgolj vzdržna inflacija na ravni članic Evropske monetarne unije (za znižanje na to raven potrebuje Slovenija nekaj let), temveč so potrebne tudi ustrezne obrestne mere in vzdržen saldo v tekoči plačilni bilanci, pri čemer je na kratek rok možno neizpolnjevanje le enega pogoja hkrati. Izravnano salda tekoče bilance Slovenije je nestabilna, saj za okrog 5 odstotkov bruto domačega proizvoda neto priliva deviz prinašajo obmejni odnosi dnevnega turizma, zasnovani na nenormalnih razmerah (apreciirana kuna, nizka cena bencinov pri nas, brezcarinske prodajalne, igralnice itd.), ki se lahko hitro spremenijo (Glogovšek, 1998, str. 65).

S tem postaja zunanji tekoči primanjkljaj komaj še obvladljiv. Centralna banka bo skušala še naprej vplivati na kapitalsko bilanco, tekočo pa naj bi uravnaval efektivni tečaj.

3.4. Učinki ekonomske integracije na slovensko gospodarstvo

Empirične študije, ki so bile narejene za Slovenijo z uporabo modelov splošnega ravnotežja (Potočnik, 1997) ugotavljajo visoko pozitiven neto učinek polnopravnega članstva v Evropski uniji. Ker gre za statični modelski pristop so konkretni rezultati, bolj kot na agregatni ravni, uporabni za izračun relativnih sektorskih stroškov in koristi.

Kljub omejitvam pa je na osnovi teh rezultatov le mogoče zaključiti, da učinki pridružitve Slovenije k Evropski uniji na rast bruto domačega proizvoda slovenskega gospodarstva po svoji jakosti ne zaostajajo za tistimi, ki jih ugotavljajo že omenjene modelske simulacije za druge države. Najpomembnejši pomanjkljivosti, ki bi ju vključevanje v EMU prineslo Sloveniji, kot tudi drugim članicam, sta izguba nacionalne monetarne suverenosti v korist skupne Evropske valute Evro in izguba deviznega tečaja, kot instrumenta plačilnobilančnega prilagajanja.

Poglavitna prednost vključevanja Slovenije v Evropsko monetarno unijo izhaja iz fiksnega, trajno nespremenljivega deviznega tečaja do ostalih valut članic in pozneje iz uporabe skupne valute Evro v Sloveniji. Učinki slovenske integracije v Evropsko unijo bodo torej dolgoročno gotovo ugodni.

Vzhodna razširitev Evropske unije bo pomenila oblikovanje širšega ekonomskega območja s skoraj 500 milijoni potrošnikov. Liberalizirani produkcijski faktorji ter blagovni in storitveni trgi, skupna pravila igre in skupna valuta bodo omogočili boljšo alokacijo ter povečanje razpoložljivih virov in izrabo ekonomije obsega.

To bo prispevalo k višji gospodarski rasti in nižji inflaciji in povečalo konkurenčnost slovenskega gospodarstva. Vzhodna razširitev Evropske unije bo premaknila Evropski center ekonomske gravitacije proti vzhodu.

Hitrejša in globlja ko bo integracija in hitrejša ko bo per capita⁹ dohitevanje razvite Evrope s strani novo vključenih držav, bolj dinamičen bo ta premik. Aktivnost Slovenije kot trgovinskega, transportnega in finančnega centra ter rastišča proizvodnih dejavnosti bo porasla.

Te koristi ne bodo trenutne, niti ne enakomerno razporejene. V povprečju jih lahko pričakujemo šele dolgoročno in še to le v primeru, če se bodo podjetja in ekonomska politika znali prilagoditi novemu ekonomskemu okolju.

Evropska unija je zgolj velika priložnost. Prilagoditveni pritiski na sektorski in regionalni ravni bodo prisotni že v obdobju predpristopne strategije in še vrsto let po vključitvi. Marsikdaj se bodo prepletali s stroški tranzicije v tržni ekonomski sistem in stroški povečevanja splošne ravni gospodarske razvitosti.

3.5. Smernice za slovensko bančništvo na prehodu

Sproščanje finančnega trga naj bi se tako odvijalo v skladu s prevzetimi obveznostmi in nič hitreje. Tako bo gospodarstvo – makroekonomski rezultati in mikroekonomske reforme in posebej bančništvo imela na razpolago čim daljši čas za potrebne prilagoditve, tako da bi vzdržala in preživela konkurenčni pritisk tujine.

Fiksnege tečaja si Slovenija ne more privoščiti, dokler niso izpolnjeni makroekonomski pogoji zanj. To pomeni enake performanse kot v državah Evropske monetarne unije glede cen, plač, fiskusa, salda tekoče plačilne bilance in obrestnih mer. V režimu gibljivega tečaja pa ob predvideni nadaljnji rasti neto priliva tujega kapitala ostaja na razpolago vse manj načinov za sterilizacijo monetarnih učinkov viška deviz(Štiblar, 1997c, str. 60).

Kakor velja za bančne sisteme držav Evropske unije na splošno velja tudi za banke v Sloveniji. Uvedba Evro lahko bistveno bolj poseže na zmanjšanje njihovih prihodkov kakor stroškov in tako nosi nevarnost zmanjševanja profitov. Zgolj aktivnejša politika v smislu novih storitev, iskanju niš in združevanju bank bo lahko ohranila banke dovolj močne, da bodo vzdržale v

⁹ Na prebivalca.

konkurenci s tujimi bankami, katerim se je s sprejetjem novega slovenskega bančnega zakona slovenski bančni prostor dodatno odprl.

V tujini pa bo konkurenca slovenskim bankam postala še bolj brezkompromisna. Vendar pa se zaradi tega mednarodnemu bančništvu odpovedati Slovenija iz znanih razlogov nikakor ne sme.

Sklep

Slovensko bančništvo kot temeljni kamen slovenskega gospodarstva bo v trenutkih prehoda od samostojne in suverene ekonomije do članice novo nastajajoče vse Evropske zveze zagotovo moralo ukreniti in izvesti nemalo ukrepov, ki bi bili tudi sicer nujni za zagotavljanje konkurenčnosti slovenskega bančništva, proces vstopa v Evropsko denarno in politično zvezo pa bo izvedbo teh ukrepov še dodatno pospešil.

Zavedati bi se morali, da vsakršno pridruževanje večjim in učinkovitejšim ter s pridobitnega vidika zagotovo uspešnejšim združbam ne pomeni zgolj lagodnega osvajanja novih prijemov za uspešnejše poslovanje, ampak bolj posvečanje še večje pozornosti obstoječim dejavnikom ter njihovo obvladovanje. S tem si lahko nekako zagotovimo dolgoročnejši vpliv in obvladovanje (v čim večji meri je to mogoče) lastnega trga in gospodarstva kljub vedno močnejšim in neposrednejšim pritiskom od zunaj.

Do znanja in veščine uspešnega bančnega poslovanja v mednarodnih vodah se pride vedno prepozno, če se zgolj togo sledi navodilom močnejših dejavnikov na trgu. Možnost preživetja vidim predvsem v iskanju in izvedbi lastnih rešitev za obstoječe, še bolj pa za novo nastajajoče položaje v mednarodnem prostoru.

V prvi vrsti gre za spremembo razmerij moči seveda ob kar največji pozornosti najmočnejših, da bi lastni položaj še okrepili. Ker pa je proces spreminjanja že v teku in ker vseh izidov nikoli in nihče ne more v celoti predvideti je prav to za obrobne igralce na velikem prostoru Evrope vsaj majhna možnost, da si poiščejo nove in s tem edine mogoče priložnosti za obstoj na trgu.

Za uspešno izpeljavo procesov vstopanja pa je potrebno najprej zagotoviti notranje ravnotežje in urediti vse notranje nedoslednosti, ki so posledica relativne mladosti samostojne slovenske ekonomije. Poleg tega je nujna posodobitev in ureditev slovenskega bančništva na način, ki šele v naslednji fazi omogoča tako vključevanje Slovenije v druge zveze, da se ohrani nacionalna baza gospodarstva in bančništva za zagotavljanje ohranjanja nacionalne identitete tudi v prihodnje.

Kljub dejstvu, da je bančni sistem v veliki meri oziroma v celoti podedovan od prejšnjega režima (s tem mislim obdobje pred slovensko osamosvojitvijo) in se vsaj na zunaj že mrzlično pripravlja, da komaj pridobljeno suverenost spet zamenja za nekaj zelo podobnega polpretekli zgodovini, pa je neizpodbitno, da bančni sistem, kakršen je, predstavlja podporni steber

celotnemu slovenskemu gospodarstvu, morda tudi zaradi svojih od posameznih političnih sistemov mnogo starejših korenin. Slednji so se in se gotovo še bodo menjavali na ozemlju Slovenije tekom let.

Novo nastajajoče tvorbe seveda vsaj na zunaj ogrožajo suvereno podobo in delovanje vseh sistemov, ki niso neposredno in po možnosti v celoti nadzorovani s strani trenutno prevladujoče politične elite. To samo po sebi še ni tako težko sprejemljivo, če se le uspe ohraniti neka kontinuiteta notranjega delovanja preverjenih načel, iz katerih se črpa moč za uspešno delovanje posameznih enot celote.

Z ohranjanjem lastnosti in medsebojnih razmerij posameznih enot – gradnikov celote je mogoče tudi pod okriljem neke v večjem prostoru delujoče in več posameznih celot združujoče krovne oziroma za v svetovno ravnotežje vključujoče združbe v skladu z obstoječimi navadami in običaji na svojem ozemlju delovati in rasti tudi v bodoče. Kakorkoli pa obračamo pogoje vstopa, koristi, prednosti in slabosti vključevanja Slovenije v Evropsko unijo se vendarle izkaže, da gledano na daljše obdobje vstop v Evropsko unijo Sloveniji koristi in predstavlja možnost za oživitve slovenskega gospodarstva ter njegovo usklajevanje z že uveljavljenimi pravili in normami v skladu s katerimi tako uspešno poslujejo tudi pridružene članice Evropske unije.

Banke v slovenski lasti skupaj z njihovim informacijskim kapitalom in mrežo so osnova za ohranitev slovenskega gospodarstva, slednje pa je osnova za ohranitev slovenske nacionalne identitete. Slovenske banke naj ne bi bile le servisne hranilnice za velike tuje banke, ampak naj bi gojile komercialno bančništvo in mednarodno ter investicijsko bančništvo.

Postale naj bi mnogo večje kot so sedaj, saj premajhne ne morejo učinkovito oskrbovati slovenskega gospodarstva doma in v poslih s tujino in niti ne vzdržijo konkurence tujih bank. Za povezovanje niso pravi politični kriteriji, regionalne delitve, povezave državnih bank, oblikovanje večjega števila bančnih skupin, temveč povezave bank centra z regionalnimi bankami, ki povečujejo učinkovitost preko raznovrstnosti in ekonomije obsega.

Vsi postopki bi bili tudi sicer, brez možnosti vključevanja v Evropsko unijo za uspešno delovanje slovenskega bančništva v širšem merilu potrebni in ugodni, združitveni procesi v teku na območju Evrope pa bodo vse skupaj nekoliko pospešili. Brez dvoma tako pozitivni učinki pridruževanja v zvezo Evropskih držav za Slovenijo so in lahko tudi odtehtajo izgube, ki jih suverenost državne ekonomije s tem utрпи.

Dobro pa bi se bilo zavedati, da je nujno izvajanje procesov vključevanja izpeljati v skladu z ohranjanjem možnosti nadaljnega razvoja slovenskih ekonomskih in političnih zmogljivosti z izkoriščanjem obstoječih in še bolj novo nastajajočih medsebojnih dopolnjevanj, ki se nudijo v procesih sodelovanja z ostalimi članicami Evropske zveze.

Kar se tiče samega vstopanja v zvezo in doslednosti zagotavljanja za skupnost ustreznih velikosti ekonomskih kazalcev je smiselno vzdrževati notranjo povezanost ukrepov, ki zagotavljajo ugoden razvoj slovenskega gospodarstva samega po sebi, privzemanje arbitrarnih kriterijev Evropske zveze pa kar se da prilagoditi slednjemu, se pravi dolgoročno ugodnemu razvoju domačega gospodarstva, saj si ne želimo, da bi bilo že samo dejanje priključitve Evropski denarni ali politični zvezi neposredno sledenje volji dejavnikov, na katere slovensko gospodarstvo samo po sebi dejansko nima omembe vrednega vpliva.

Literatura

1. Arhar France, Bobek Dušan, Bole Velimir, Borak Neven, Štiblar Franjo, Cetinski Andrej: Prilaganje slovenskega bančnega sistema – Razprava. Naše gospodarstvo, [URL: <http://linea.epf.uni-mb.si/ng>], Maribor, 1998, 1-2, str. 77-85.
2. Bole Velimir: Slovenska tečajna ureditev. Maribor: Referat na konferenci ZS ZES, december 1997.
3. Borak Neven: Prilaganje slovenskega bančnega sistema. Slovenija in skupna Evropska valuta. Maribor, 1998, str. 98-111.
4. Dimovski Vlado: Bančništvo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1996. 74 str.
5. Dimovski Vlado: Komentar ob razpisanih naslovih za diplomska dela iz področja bančništva. Ljubljana, 1999.
6. Glogovšek Jože: Prilaganje slovenskega bančnega sistema EU. Naše gospodarstvo, [URL: <http://linea.epf.uni-mb.si/ng>], Maribor, 1998, št.1-2, str. 63-66.
7. Lavrač Vladimir: Izzivi Evropske monetarne unije za članice EU in za Slovenijo ter druge kandidatke za EU. Ljubljana: Cisef, 1998, str. 8-15.
8. Lavrač Vladimir: Priprave na oblikovanje Evropske ekonomske in monetarne unije ter Slovenija. Strategija gospodarskega razvoja Slovenije – Splošni pogoji za gospodarski razvoj. Ljubljana: Zavod za makroekonomske analize in razvoj, 1995, str. 31-37.
9. Mencinger Jože: Tolar in Evro. Naše gospodarstvo, Maribor, 1998, 1-2.
10. Mrak Mojmir, Potočnik Janez, Rojec Matija: Strategija Republike Slovenije za vključitev v Evropsko Unijo: ekonomski in socialni del. Ljubljana: Urad za makroekonomske raziskave in razvoj, september 1998, 270 str.
11. Mrak Mojmir: Reforma finančnega sektorja. Strategija Republike Slovenije za vključitev v Evropsko unijo. Ljubljana: Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 1998, str. 85-107 in 195-197.

12. Pejovnik Stane: Strategija znanstvenega razvoja. Razgledi, Ljubljana, 1997, 24, str. 6-7.
13. Potočnik Janez: Rezultati izračuna sektorskih posledic približevanja Slovenije EU – CGE model 1995. Ljubljana: Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 1997.
14. Rojec Matija: Reforma podjetniškega sektorja. Strategija Republike Slovenije za vključitev v Evropsko unijo. Ljubljana: Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 1998, str. 66-84 in 189-194.
15. Ribnikar Ivan: Slovenija in nastajajoče denarno področje Evro. Slovenija in skupna Evropska valuta. Maribor, 1998, str. 17-41.
16. Štiblar Franjo: Kakšen bo slovenski bančni sektor ob vstopu v EU - razmišljanje o drugi fazi preoblikovanja slovenskih bank. Gospodarska gibanja, Ljubljana, 1999a, 304, str. 27-46.
17. Štiblar Franjo: Novi razvojni korak slovenskega bančnega sektorja. Bančni vestnik, Ljubljana, 1995, 1-2, str. 5-14.
18. Štiblar Franjo: Ob zaključku sanacije in začetku privatizacije bank. Gospodarska gibanja, Ljubljana, 1997b, 283, str. 37-54.
19. Štiblar Franjo: Pravna ureditev slovenskega bančnega sektorja (Dnevi slovenskih pravnikov od 23. do 25. oktobra 1997 v Portorožu). Podjetje in delo, revija za gospodarsko, delovno in socialno pravo, Ljubljana, 1997a, 6-7, str. 662-680.
20. Štiblar Franjo: Slovenski bančni sektor v približevanju EU in ob rojstvu EMU. Gospodarska gibanja, Ljubljana, 1997c, 288, str. 23-37.
21. Štiblar Franjo: Strategija Slovenije v ekonomskih odnosih s tujino. Bančni vestnik, Ljubljana, 1993, 10, str. 14-20.

Viri

1. Ciljni razvojni scenarij – Projekcije osnovnih makroekonomskih kategorij do leta 2002. [URL: <http://www.gov.si/zmar/projekti/vkevropo/projmakr.html>], Urad za makroekonomske analize in razvoj, 11.10.2001.
2. Ekonomska in monetarna unija (EMU). [URL: <http://www.bsi.si/html/projekti/Evro/unija.html>], Banka Slovenije, 11.10.2001.
3. EURO. [URL: <http://europa.eu.int/euro/html/entry.html>], European Communities, 11.10.2001.
4. Evro in prebivalstvo. [URL: <http://www.bsi.si/html/projekti/Evro/prebivalstvo.html>], Banka Slovenije, 11.10.2001.
5. Evro: V NLB pripravljeni. [URL: <http://www.n-lb.si/slo/sporocila98.html#119>], Nova Ljubljanska banka, 30.12.1998.
6. Faze uvedbe Evro (ključni dogodki). [URL: <http://www.bsi.si/html/projekti/Evro/faze.html>], Banka Slovenije, 11.10.2001.
7. Gradivo 2. letne konference Znanstvene sekcije Zveze ekonomistov Slovenije. Maribor: Ekonomska poslovna fakulteta Maribor, 12.december 1997.
8. Interna gradiva Banke Slovenije.
9. Interna gradiva Nove Ljubljanske banke.
10. Izbor iz Ekonomskih ogledal - Strategija vključitve v Evropsko unijo, Ekonomski in socialni del. [URL: <http://www.gov.si/zmar/arhiv/izbor/6eu/vkljuce/eups0997.html>], Urad za makroekonomske analize in razvoj, 11.10.2001.
11. Kriteriji za uvedbo Evro. [URL: <http://www.bsi.si/html/projekti/Evro/kriteriji.html>], Banka Slovenije, 11.10.2001.
12. Nacionalni scenarij zamenjave gotovine v Evro območju. [URL: <http://www.bsi.si/html/projekti/Evro/faze.html#scenariji>], Banka Slovenije, 11.10.2001.

13. Podpisana pogodba o prodaji deležev Banke Koper. [URL: http://www.banka-koper.si/press/novosti.php?action=show&id=301001_1], Banka Koper, 30.10.2001.
14. Priprava na uvedbo Evro bankovcev in kovancev.
[URL: http://www.bsi.si/html/projekti/Evro/menjava_gotovine.html], Banka Slovenije, 11.10.2001.
15. Projekt Evro. [URL: <http://www.bsi.si/html/projekti/Evro/index.html>], Banka Slovenije, 11.10.2001.
16. Protest zaradi razprodajanja slovenskega premoženja. [URL: http://www.23december-drustvo.si/Aktualno/Protest_zaradi_razprodaje.htm], Gibanje 23.december, 10.11.2001.
17. Sporočila za javnost. [URL: <http://www.bsi.si/html/sporocila/index.html>], Banka Slovenije, 11.10.2001.
18. Sporočila za javnost. [URL: <http://www.n-lb.si/slo/sporocila.html>], Nova Ljubljanska banka, 11.10.2001.
19. Strategija ekonomskih odnosov s tujino: Od pridruženega do polnopravnega članstva v Evropski uniji. Ljubljana: Ministrstvo za ekonomske odnose in razvoj, 1996.
20. Strategija gospodarskega razvoja Slovenije. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 1995.
21. Strategija Republike Slovenije za vključevanje v Evropsko unijo. [URL: <http://evropa.gov.si/vkljucevanje/strategija-vkljucevanja/strategija-vkljucevanja.doc>], Urad vlade Republike Slovenije za informiranje, september 1997.
22. V NLB pripravljene na novo valuto. [URL: <http://www.n-lb.si/slo/sporocila98.html#110>], Nova Ljubljanska banka, 13.11.1998.